

Весна Лашиновић

ДУНАВСКИ ДИЈАЛОЗИ 2022 QUO VADIS MUNDI?

Десето јубиларно издање Фестивала савремене уметности *Дунавски дијалози* догодило се у посебним и благонаклоним околностима пројекта *Нови Сад – Евројска престоница културе 2022*. Сама чињеница да је Нови Сад у овој години веома одговорно и успешно реализовао највећи европски културни пројекат и да је Дунав, као кључна географска, историјска и културолошка окосница био један од стубова апликације која је Граду прибавила ову престижну титулу, а која је реализована кроз програмски лук *Дунавско море*, донела је посебну енергију, замах, ветар у леђа целокупном тиму, домаћим и иностраним учесницима. Стога су *Дунавски дијалози 2022* протекли у изузетно подстицајној атмосфери Европске престонице културе у продуженом трајању током читавог лета, од јула до октобра месеца. Оно што се попут отвореног кишобрана раскрылило над овогодишњим фестивалом јесте тема *Quo Vadis Mundi?* коју је уметнички директор Сава Степанов поставио као задатак колегама кустосима и уметницима, учесницима изложби. Сви програмски сегменти су рефлектовали задату тему, доследно мисији савремене уметности да промишља и истражује место и улогу човека у савременом свету и указује на неуралгичне тачке нашег доба.

Окружје у којем живимо је алармантно: на локалној и глобалној сцени је развијени горопадни и незасити капитализам који немилосрдно узима и троши човекову снагу – не нудећи адекватну размену. Човек је системска жртва. Од појединца се одвајају његове радне и животне функције, јер данашњем крупном капиталу није потребна суверена личност свесна властитих економских, политичких, социјалних и културних потреба. Угроженост појединца у глобалним збивањима је достигла врхунац. Трага се за сламком спаса пред експанзијом отуђења и губљења идентитета, те пред универзалном деформацијом досадашњег начина живљења. Ковид 19, еколошке катастрофе и рат у Украјини додатно су нагласили алармантност стања и немоћ савременог човека.

У таквим околностима уметности може и треба да има посебну улогу: човеку данашњице је, усред њој хаотичној усуда, одисања потребна – уметности. Јер, како је то још својевремено писао Досјојевски, сипара је истина да „уметности не може промениши свеи, али ја може учиниши бољим и поодношљивијим“. Данас славна концепцијална уметница Јоко Оно прејоручује: „Пажљиво се појрављаји, али размислише и о појрављању свеи у исто време!“ Сипоја је и ше како важно усипосиавиши системску функционализацију уметности, омојућиши јој да по свом карактеру буде одисања савремена, чак модернистичка и авангардна, да би била уклојљена у друштво као модел и пример дружим знањима и дружим праксама, да би мојла да поноуди алтернативу. У окружју данашње глобалне несијурности појребни су нови концепцији, нови системи. У том смислу

СВЕТЛА КОМОРА

Њереба љедаџи и на љоЊеребу данашњих умејника да „зађу“ у љодручје нових медија – како нас љобално развијени и умрежени диџиџални сисџеми не би аџсорбовали и одвели у ауџоматџизам, у још грасџичнију оџуђеносџи, у још комџлекснију зависносџи и безна-дежносџи. (Сава Степанов)

Досадашње изложбе *Дунавских дијалоја* су концепиране тематски и биле су усмерене ка актуелним питањима човека нашег доба (Уметност и криза, Уметност у доба (не)емоционалности, Уметност у окружју глобалне несигурности, Употреба човека, Quo vadis homo?...). Изложбом амбициозног наслова *Quo vadis mundi?* настојали смо да укажемо на реакције уметника на актуелно стање света након пандемије ковида 19 и трајне последице и бројна питања која та криза отвара, па је овогодишњи фестивал савремене уметности, *Дунавски дијалози*, отворен изложбом *Умејнички дијалој: Нови Саг – Темишвар, ЗЕ: Еколојија, Еџика, Есџеџика* у Галерији ликовне уметности поклон збирци Рајка Мамузића у Новом Саду. Пандемијска криза је учинила видљивим бројне проблеме савременог човека: многи су пандемију доживели као метафорички и практични одговор природе човеку који, обухваћен идеологијом и праксом бесног либералног капитализма, вођен филозофијом профита, на вештачки начин ремети уобичајен ток природног поретка. У таквим околностима савремена уметност реагује својим етичким и естетским критеријумима. Њен одговор се односи на покушај изналажења основа за „нову нормализацију“ у актуелном ризичном друштву.

Умејнички дијалој: Нови Саг – Темишвар се на *Дунавским дијалозима* приређује у континуитету од 2016. године, када су два географски и културолошки блиска града проглашени за Европске престонице културе 2021. Захваљујући изузетној сарадњи галерије „Бел Арт“ у Новом Саду са *Јеца* галеријом и Фондацијом *Triage* у Темишвару, уметници и њихови радови се сваке године постављају у специфичан дијалошки однос у духу основне идеје фестивала. Намера кустоса јесте да се идентификују тачке случајности, конвергенције или супротстављања између индивидуалних уметничких сензибилитета и језика. Ови „уметнички дијалози“ намећу „проширено“ деловање, ново и другачије сагледавање, откриће другачије перцепције и контекстуалне позиције уметничког дела у свакодневној збиљи. Избор уметника за овогодишњу поставку радова су заједнички сачинили два кустоса: угледна румунска теоретичарка уметности и независна кустоскиња, Алина Шербан, и новосадски ликовни критичар и уметнички директор фестивала, Сава Степанов. Своје одговоре и виђења овог сложеног питања – *Куга иге свеџ?* кроз уметничке радове дали су уметници Cristian Răduță, Nona Inescu, Lea Rasovszky, Happy Trash Production, Adrienn Ujhazi, Немања Миленковић, Весна Токин и Радомир Кнежевић.

Сходно традицији, фестивал је отворио угледни уметник, првак новосадске опере Саша Петровић виртуозним извођењем неколико оперских арија у пратњи својих наследника младих новосадских уметника Вука и Луке Петровића.

Централна изложба фестивала *Изван центра: умејнички дијалози и љреџлеџи* ове је године имала специфичан формат. Изложбе, перформанси и уметничке акције приређене су „изван центра“, како и сам назив изложбе каже, односно у мањим местима на Дунаву означеним као подручје 021 – Иригу, Сремским Карловцима, Сремској

Каменици и Черевиху, што је локалним заједницама донело квалитетан уметнички програм и снажну потврду њихове припадност свету. За локације су одабрани објекти локалног културног наслеђа: дворач Карачоњи у Сремској Каменици, Завичајни музеј у Черевиху, Михизова кућа у Иригу и Карловачка гимназија у Сремским Карловцима. Представљена су дела значајнијих актера савремених уметничких збивања из држава Подунавског региона – Немачке, Аустрије, Словачке, Мађарске и Србије. Селектори за избор учесника четири изложбе били су српски уметници Дејан Калудјеровић који живи у Бечу, Балинт Сомбати из Будимпеште, Оља Триашка Стефановић из Братиславе и Милован Дестил Марковић из Берлина. Они су у свом окружењу одабрали уметнике тамошњих мањинских националних заједница или „гастарбајтере“ из подунавских земаља и тако спојили различите културе које делују у Подунавском региону. Пројекат *Изван центара* указује на богатство различитости као заједничку тековину Европе, Подунавског региона и Војводине и универзалну вредност коју је неопходно неговати у актуелном времену. Одржани су у местима у којима поред Срба живе припадници различитих мањинских националних заједница. На изложби су учествовали уметници Bálint Szombathy, Laszlo Kerekes, Rokko Juhasz (Мађарска), Дејан Калуђеровић, Thomas Geiger, Belinda Kazeem-Kamiński (Аустрија), Милован Дестил Марковић, Claudia Chaseling, Inna Artemova (Немачка), Оља Триашка Стефановић, Jana Hojstričová, Jan Triaška и Hoa Nguyen Thi (Словачка).

Специјални гост овогодишњег јубиларног фестивала је био Јапан са веома занимљивом ауторском изложбом кустоског дуа Tomohiro Okada (Јапан) и Ксенија Маринковић (Србија) под називом *Small Reboots by Japanese artists*, одржаном у Музеју савремене уметности Војводине. Своје радове је представило пет угледних јапанских уметника средње генерације: Hiroko Okada, Ai Hasegawa, Sachiko Kodama, Takanori Ishizuka и Hayashi Tomohiko, који су у својој уметничкој пракси фокусирани на интеракцију између човека и хибрида, истражујући различите медије, али се баве и питањима попут људске репродукције, регенеративне медицине, искуства проширене реалности, постојаности материјалног света. Реч је о ауторкама и ауторима који су до сада своје радове представљали у престижним светским институцијама као што су МОМА (Њујорк), Фондација „Луј Витон“ (Париз), Арс електроника фестивал у Линцу итд. Изложба је реализована у сарадњи Галерије „Бел Арт“ и београдске галерије „Х Витамин“ које су стратешки заинтересоване за сарадњу са јапанским уметницима и галеријама и до сада су оствариле низ запажених пројеката. Изложба је уврштена у званични програма обележавања 140 година пријатељства Србије и Јапана, те смо имали част да изложбу свечано отвори амбасадор Јапана у Србији Њ. е. г. Кацумата Такахико.

Друштво изобиља и контроле суочило се с опасним уљезом, вирусом, који је утицао на то да преиспитамо своје приоритете и позицију најмоћније врсте на планети, у светлу материјалног и интелектуалног наслеђа и технолошких ресурса којима располажемо. У светлу постхуманизма промишљамо шта треба да оставимо иза себе. Да ли је ово тренутак када можемо да кликнемо заједно и да покренемо наш свет у жељеном смеру? Савремени уметници који су се увек суочавали са временом, стварајући са новим знањем и технологијом, дају нам *small reboots* које за нас превазилазе *great reset*.

Њихове реализације и идеје омогућују нам да се и сами суочимо са новим временом. Кустоски концепт је обухватио и широк спектар медија – видео, нове медијске уметности, инсталације, скулптуре – представљањем дела уметника из Јапана који су освојили напредну област прожимања културе Истока и Запада и најновије технологије.

Сегмент ДУНАВ+ Словенија у фокусу конципирао је угледни словеначки кустос Петер Томаж Добрила који је представио савремену уметничку сцену Словеније под заједничким називом *Природа уметности* и подсетио на пројекат Марибор – Европска престоница културе 2012. *Природа уметности* обухватила је четири изложбе на више локација у Новом Саду – Галерији СУЛУВ, Малом ликовном салону, Галерији Бел Арт, галерији Академије уметности из Новог Сада. За изложбу су одабрани уметници Петар Варл, Јоже Шубиц, One Dollar Bill (Марко Јакше, Бојан Шумоња, Pierre Tol), Рок Предин, Матеј Чепин, Шаш Клеиндиенст, Марко А. Ковачич, Бојана Крижанец, Зоран Познич, Тања Вујиновић, Метка Голец – Тони Сопрано, Владо Репник, Богдан Чобал.

Ако је десет година неки временски оквир, шта је суштина? Није баш нешто. Од 2012. т, кад је Марибор био Европска престоница културе, до данас, кад је био Нови Сад, чини се као да је прошао неки воз. Онакав сџор и крцај, на каквом смо некада шоварили ове просџоре. Леће авиони, возе камиони. Док шџеку реке. Од извора према ушћу. Драва у Дунав ља након шџоја и Сава. Природа мирира. Зна своје процесе. У њима нема економије ни права. Али има свега остало. Па би мојли да се мало оледамо. (...) Пушовања и миграције, уметности и наука, акција и стварање дешавају се у свим заједницама. Од тативека. И увек ће љако бићи. Слике се нижу кроз прозоре, убрзавају се. Перцепција бира свој секунд или неколико њих. Понекад само тренућак. Као река која шџече и поред које прошећамо, возимо, лећимо или ливамо; а неки од нас ојеру аутомобил. Али она иде најред. Даље. Далеко. Од очију и мириса. Као да је река шџекла само у једном правцу. И ошћила је. Али остјаје. Враћа се. Ми, људи поред реке мељемо вестћи и шџстојимо. Ућркос. Као и сви дрући који јесу. Неки се конкретизују, дрући се ашћхраују. У делима и сликама. Крај реке, поред воде, у природи и са њом. Сви корисћимо исту енерију. Можемо је назваћи било којим именом, увек ће је бићи. Иако долази у различитим облицима. Кинетичка, шџенцијална, унушрашња... Увек се шџранформише и никада не несћјаје. Да би остћала. Једна и једина. Сама и усамљена. Енерија која је једносћавна. Она шџрећлиће наша бића и животи, љали оћњене зубе сунца и шџрећвара их у свећлосћ, кружи око своје осовине и шџушћује шџо Сунчевом сисћему и заједно с нама шџо Млечном шџушћу. Делује безбедно, уравнотежено, ошћшено, иако се одвија брзином муње, али ићак смирено и делује шџромишћено, никако брзоћлећо и безћлаво. Природа је љамећна. Покушавамо да јој се шџриближимо, али и не знајући да шџо радимо када шџокушавамо да је разумемо. И ми шџо некако шџумачимо. Али морамо јој се шџриближћи. И заирљћи је, чак и са нашим средсћвима. Са сликама које нас моју зашћишћи, али моју нас и шџозорћи. Наша средина је једна, без обзира на број шџеришћорија које смо шџоделили, без обзира на смешносћ шџриваћној или државној власнишћива над земљом, без обзира на шџравде и нешџравде које смо чинили. Увек шџстоји шџућ. Такође људски, заробљен или слободан, сћаложен или закривљен, раван или брговитћ. Тамо је. И шџу. Са нама и у нама. Прихваћање је (шџо)чињење. Слика као екран и слика као машћа. Поршћрећ као шџарабола и сусрећ као флушћуација. Звук као шџра и видео као конзумација. (Петер Томаж Добрила)

Програмом *НОВИ САД* + галерија представља и промовише локалну уметничку сцену, па је ове године одабрана млада новосадска уметница Тијана Јеврић и њен пројекат *Имџулси Дунава*. Уметница је представила резултате дугогодишњег истраживања кроз три сегмента пројекта – интерактивни дигитални уметнички рад, радионице са ученицима и корисницима СОШО „Милан Петровић“ и изложбу под истим називом. Интерактивни дигитални уметнички рад састоји се од прилагођених визуелних анимација које су производ аутентичних звучних снимака тока Дунава кроз Војводину. Издвојене су најупечатљивије и еколошко-биолошки најразноврсније локације на обали Дунава. Рад је својеврсна еко-мапа Дунава, у форми *in-site* аудио-визуелне инсталације у простору, у којој се корисник, путујући кроз различите локације на обали реке, блиско упознаје с амбијентом и простором. Коришћењем аутентичних звучних снимака тока Дунава кроз Војводину, уметница издваја најупечатљивије и еколошко-биолошки најразноврсније локације на обали реке. Користи оригиналне звучне записе. Ти звуци се потом трансформишу у визуелно искуство, односно графичке приказе таласа воде. Својим приступом и укључивањем ученика СОШО „Милан Петровић“ уметница је указала на значај уметности као рехабилитационог средства у образовању и васпитању деце са сметњама у развоју и особа са инвалидитетом.

Изложба уметничких застава *Quo vadis mundi?* – *Застава* на новом уметничком јавном простору *Триу јарбола* у новосадском Лиманском парку окупила је уметнике из подунавских земаља са којима Галерија „Бел Арт“ и кустос Сава Степанов остварују вишегодишњу успешну сарадњу. На изложбу су позвани уметници Nikolaie Velchov (RO), Istvan Balind (HU), Ђанино Божић (ХР), Ненад Шошкић (МЕ), Милан Јакшић (РС), Босиљка Зиројевић Лечић (РС) и Растислав Шкулец (РС), који су у својој досадашњој пракси трагали за рационалним складом естетских и етичких начела, за мондријанским ставом о неопходности „реда, склада и хармоније“ и модернистичкој тези о „естетском друштву“, за принципима који су данас и те како потребни данашњем свету који као да „заборавља“ основна морална начела, свету који живи у хаосу и свету који се налази, како то примећује Едгар Морин, „у перманентној кризи човечанства које не успева да буде човечно“. Интернационална изложба *Застава* филозофа проблематику заставе превасходно као визуелног и симболичког феномена. У свакодневном животу застава има своју функцију, она је идентитетски симбол државе, али и бројних других друштвених асоцијација, док се током нашег конзумерског доба трансформисала и у честу ознаку појединих брендова... „Испод заставе“ се развија дух заједништва, међусобне припадности и наклоности истомишљеника, а борба за заставу се често схвата као врхунски етички идеал у борби за очување идентитета. У феноменолошком смислу и поред свих симболичких вредности заставе као феномена, она је увек уметничка визуелна и *par excellence* ликовна творевина. Њена иконографска структура је саздана од чистих и јасно видљивих ликовних елемената (боја, површина, линија, композицијска схема). Најчешће се ради о усклађеним геометријским композицијским решењима, о препознатљивој, лако читљивој и упечатљивој визуелно-језичкој структури, која је способна да евоцира и тематизује оно што се заставом означава.